

Пам'ятаємо

До 90-річчя видатного нейрохірурга академіка Андрія Петровича Ромоданова (особистий архівний фонд академіка Андрія Петровича Ромоданова: історія формування, структура та документальний склад фонду)

11 листопада 2010 р. виповнюється 90 років від дня народження видатного нейрохірурга, академіка АН України і АМН СРСР, доктора медичних наук, професора, Героя Соціалістичної праці, лауреата Державної премії та премії ім. М.Н. Бурденка, заслуженого діяча науки УРСР Ромоданова Андрія Петровича.

І в ХХІ столітті українська медична наука, зокрема, і її галузь нейрохірургія та їх розвиток нерозривно пов'язані з іменем та документальною спадщиною вченого такого рівня, як Андрій Петрович Ромоданов.

Він належить до категорії видатних вчених, який збагатив своєю клінічною працею, науковими досягненнями вітчизняну нейрохірургію, вклав значний внесок в її розвиток.

З іменем академіка нейрохірурга А.П. Ромоданова пов'язані нові дослідження в галузі діагностики та лікування захворювань і ураження нервової системи, зокрема, злоякісних пухлин, судинних захворювань та травм головного мозку. Крім нових розробок в галузі нейрохірургії, ним проведені тривалі дослідження у судинній нейрохірургії, з проблем діагностики та хірургічного лікування геморагічного й ішемічного інсульту, по пріоритетних напрямках ендovasкулярної хірургії.

Після Чорнобильської катастрофи А.П. Ромоданов на підставі результатів експериментальних і клінічних досліджень вивчав вплив малих доз радіації на головний мозок.

Як наслідок активної творчої, професійної та громадської діяльності А.П. Ромоданова, впровадження його творчих, новаторських задумів утворився значний масив документів, які тепер стали надбанням Національного архівного фонду України.

В Інституті архівознавства Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського зберігається архівна документальна спадщина А.П. Ромоданова, яку в 1999–2004 рр. передали до Інституту його син Сергій Андрійович та Інститут нейрохірургії ім. А.П. Ромоданова АМН України.

Після науково-технічного опрацювання усієї спадщини створений особистий архівний фонд академіка А.П. Ромоданова (№293 за 1942–2002 рр.), який складається з 3 розділів, що містять 63 справи загальною кількістю 296 документів.

До складу фонду увійшли біографічні документи та документи про вченого, його діяльність, наукові праці, фотодокументи.

Зважаючи на широку популярність вченого та інтерес до його діяльності, ця стаття має на меті довести до широких громадських, наукових і медичних кіл інформацію про особистий архівний фонд академіка А.П. Ромоданова, його документальний склад, короткий зміст його складових частин.

Народився Андрій Петрович Ромоданов 11 листопада 1920 р. в м. Лубни Полтавської області в сім'ї священнослужителя. По закінченні середньої школи №64 у м. Києві у 1938 р. вступив до Київського медичного інституту, який закінчив з відзнакою у 1942 р. в м. Челябінську (прискорений випуск). Мобілізований до діючої армії, де пройшов бойовий шлях від Москви до Берліна, а потім у складі 3-ї гвардійської армії брав участь у визволенні Праги, де зустрів Перемогу. У 1946–1949 рр. А.П. Ромоданов навчався в аспірантурі Київського психоневрологічного інституту (теперішній Інститут нейрохірургії НАМН України), де у 1949 р. захистив кандидатську дисертацію за спеціальністю «нейрохірургія».

З 1950 р. працював завідуючим відділом, а з 1964 р. до кінця життя — директором Інституту нейрохірургії АМН України, який за рішенням Уряду тепер носить його ім'я. Протягом усіх цих років розкривався різнобічний талант видатного вченого-нейрохірурга, дослідника, талановитого організатора, грамотного, високої працездатності і вимогливості керівника, чуйної і порядної людини.

Наукова спадщина А.П. Ромоданова становить понад 400 друкованих праць, у тч. 22 монографій, 18 винаходів, значна частина яких побачила світ на сторінках зарубіжних видань — у США, Німеччині, Польщі, Болгарії, Великій Британії, Угорщині, Індії та інших країнах.

Серед них: «Опухоли головного мозга у дітей» (1965 р.), «Сосудистая патология головного и спинного мозга» (1974 р.), «Саркомы головного мозга» (1977 р.), «Опухоли головного и спинного мозга» (1984 р.), «Сосудистая нейрохирургия» (1990 р.), «Післярадіаційна енцефалопатія» (1993 р.), «Нейрохирургические аспекты геронтології» (1995 р.) та інші.

А.П. Ромоданов мав високий міжнародний авторитет, був почесним членом Чехословацького наукового медичного товариства, Наукового товариства югославських нейрохірургів, Товариства португальсько-іспанських нейрохірургів, Асоціації американських нейрохірургів, Болгарського наукового товариства нейрохірургів, Німецького наукового товариства нейрохірургів, академіком Нью-Йоркської Академії наук тощо.

Академік А.П. Ромоданов є засновником української школи нейрохірургів. Під його керівництвом виконано 29 докторських і 51 кандидатська дисертація.

Наукову і практичну роботу А.П. Ромоданов постійно поєднував з активною громадською діяльністю, двічі був обраний депутатом Верховної Ради СРСР, був членом Президії АМН СРСР та АМН України, членом бюро Відділення проблем біології та медицини АН України, членом виконавчого комітету Європейської асоціації нейрохірургів, головою Українського товариства нейрохірургів, членом редакційних колегій журналів «Вопросы нейрохирургии», «Клиническая медицина», «Neurosurgery», «Zentralblatt für Neurochirurgie» та інших видань.

За багатогранну і плідну діяльність А.П. Ромоданов був удостоєний звання Героя Соціалістичної праці, нагороджений 10 орденами і 15 медалями, в т.ч. 4 бойовими орденами і 5 медалями. В перші роки незалежності України нагороджений відзнакою Президента України, багатьма почесними грамотами.

Помер А.П. Ромоданов 5 серпня 1993 р. в Києві, похований на Байковому кладовищі.

У розділі біографічних документів і документів про вченого зберігаються оригінали дипломів про закінчення Київського медичного інституту (з відзнакою), кандидата і доктора медичних наук, атестат професора за спеціальністю «нейрохірургія», диплом лауреата Державної премії УРСР, посвідчення Героя Соціалістичної праці, посвідчення про нагородження іншими відзнаками, численні документи про відзначення 60, 70 та 75-річчя від дня народження, автобіографія, перелік численних громадських доручень, закордонні паспорти, візитні картки.

Окремою справою у фонді представлені документи про участь у Великій Вітчизняній війні, зокрема, військовий квиток, подяки Верховного головнокомандувача за взяття Берліна, Дрездена, Котбуса та інших німецьких міст тощо.

Деякі документи цього розділу фонду присвячені зв'язкам А.П. Ромоданова з іноземними колегами. Це документи про участь у міжнародних симпозиумах в Японії і Естонії, диплом почесного члена Німецького наукового товариства нейрохірургії, листування з професорами з США — нейрохірургами R.Y. White з Клівленда, Y.L. Doll з Колумбії. У фонді вміщені документи на обрання А.П. Ромоданова депутатом Верховної та Київської міської Рад, а також Указ Президії Верховної Ради СРСР про нагородження Київського Інституту нейрохірургії (директор А.П. Ромоданов) орденом Червоного Прапора, постановою Ради Міністрів України і Української Ради профспілок про встановлення на Алеї Трудової Слави ВДНГ УРСР портрета А.П. Ромоданова. Цей розділ закінчується некрологом та документами про вшанування (увічнення) пам'яті А.П. Ромоданова, а також документами про вченого, в якому заслуговують на увагу книга В.І. Цимбалюка, Ю.Г. Віленського

«Академик А.П. Ромоданов: жизнь и деятельность» (1996 р.), книга В.І. Цимбалюка «Андрій Петрович Ромоданов: спогади друзів, колег, учнів» (2002 р.) з дарчими написами автора Інституту архівознавства НБУВ НАН України, а також листом письменника М. Годованця з Кам'янець-Подільського та численними газетними статтями про фондоутворювача.

Найбільш вагомим розділом архівної спадщини А.П. Ромоданова є масив наукових праць. Це наукові статті, надруковані в журналах «Вопросы нейрохирургии» (Москва) (1954–1986 рр.), «Проблемы нейрохирургии» (Київ) (1937–1959 рр.), «Клиническая нейрохирургия» (Київ) (1967–1968 рр.), а також інші наукові праці, зокрема, статті «Хронометричне дослідження і клінічний аналіз гіпертензивного приступу» (1952 р.), «Наш опыт 420 стереотаксических операций» (1971 р.), «Хирургические методы борьбы с болью» (1980), «Ионизирующая радиация и нервная система» (1991 р.), «Пиратения мозга при лучевой болезни» (1993 р.), «Вопросы нейрохирургии» (1990–ті). Тут подані також наукові статті, опубліковані за кордоном.

У фонді можна ознайомитись з доповідями на конференціях, а також з авторськими свідченнями на винаходи.

Провідне місце в цьому розділі посідає машинопис дуже важливої об'ємної монографії «Нейрохирургические аспекты геронтологии» (1995 р.), виданої після смерті А.П. Ромоданова, робочі матеріали до наукових праць, власноручно написані А.П. Ромодановим.

Цікаві і численні документи представлені в останньому розділі «Фотодокументи». Серед них фотознімки А.П. Ромоданова з бойовим товаришем в роки Великої Вітчизняної війни, військовослужбовцями Радянської Армії, українськими колегами та під час перебування на ХХVIII ювілейній сесії АМН СРСР.

Фотодокументи розкривають широку міжнародну діяльність фондоутворювача. Це, зокрема, фото про перебування А.П. Ромоданова в Данії, Іспанії, на міжнародному форумі у Копенгагені, Таллінні, Москві, на симпозиумі у Варшаві та інших містах.

Велика кількість фотодокументів присвячена святкуванню ювілеїв А.П. Ромоданова — 70-річчя з дня народження та його участі в інших урочистих заходах.

В цьому розділі вміщені фотопортрети А.П. Ромоданова, фотознімки в колі рідних і близьких, а також фото А.П. Ромоданова біля пам'ятника академіку АН СРСР Б.Д. Грекову

Завершується розділ фотознімками про увічнення пам'яті А.П. Ромоданова (похорони та відкриття пам'ятника на Байковому кладовищі).

Наукова і творча діяльність академіка А.П. Ромоданова, його ідеї і документальна спадщина як видатного нейрохірурга ніколи не втратять своєї актуальності.

В цілому фонд №293 А.П. Ромоданова невеликий за обсягом, проте, має безперечну цінність, бо висвітлює великий життєвий шлях людини високих моральних якостей, новатора в нейрохірургії, визначного суспільного діяча, який залишив яскравий слід в житті і медичній науці.

Закусило О.М., канд. істор. наук, доцент,
старший науковий співробітник
Інституту архівознавства
Національної бібліотеки України
ім. В.І. Вернадського НАН України